

E-rēķinu ieviešanas pagarinājums līdz 2027. gadam – piespiedu nepieciešamība vai pārdomāta stratēģija? 1/22/25

2025. gada 21. maijā Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija (VARAM) publicēja informatīvo ziņojumu "Par strukturētu elektronisko rēķinu ieviešanas gaitu", kurā rosināts pārcelt obligāto e-rēķinu ieviešanu komersantu savstarpējos darījumos (B2B) no 2026. gada 1. janvāra uz 2027. gada 1. janvāri, paredzot brīvprātīgas lietošanas iespējas jau no 2026. gada marta. Šīs izmaiņas ir pamatotas ar vairākiem kritiskiem aspektiem, kuri saistīti ar tehnisko gatavību, digitālo prasmju trūkumu un nepietiekamu sagatavošanās laiku.

Normatīvā bāze

E-rēķinu ieviešanas pienākums Latvijā izriet no Grāmatvedības likuma grozījumiem, kuri stājās spēkā 2024. gada 31. oktobrī: no 2025. gada 1. janvāra e-rēķinu lietošana ir obligāta darījumos ar budžeta iestādēm (B2G), bet no 2026. gada 1. janvāra - visos būtiskos B2B darījumos.

Balstoties uz Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvām, kas vērstas uz elektronisko rēķinu lietošanas veicināšanu publico iepirkumu procedūrās un datu savietojamības uzlabošanu visā Eiropas Savienībā, Latvija ir ieviesusi e-rēķinu standartu LVS EN 16931-1:2017. E-rēķini ir būtisks digitālās ekonomikas attīstības rīks, kas paātrina dokumentu apstrādi, samazina administratīvās izmaksas un nodrošina labāku datu kontroli.

B2G sektora pieredze

B2G sektorā, kur e-rēķinu lietošana ir obligāta no 2025. gada 1. janvāra, šīs pārmaiņas ir uzskatāmi pamanāmas caur statistikas datu prizmu. E-adresē pēc Valsts ieņēmumu dienesta (VID) un Valsts digitālās attīstības aģentūras (VDAA) informācijas 2025. gada 1. ceturksnī tika nosūtīti 276 232 e-rēķinu ziņojumi, kas ir par 2700% vairāk nekā 2024. gada attiecīgajā laikā. Lietotāju atbalsta pieprasījumu skaits 2025. gada janvārī bija 1080 (pieaugums par 250% salīdzinājumā ar 2024. gadu).

Šie dati parāda gan lielo pieprasījumu, gan ieviešanas grūtības: daudz lietotāju izmanto e-rēķinu veidlapas Latvija.gov.lv portālā, kas liecina gan par plašu interesi, bet arī par tehnisko nepilnību un informētības trūkumu.

Kāpēc jāpārceļ ieviešanas termiņš?

Pirmkārt, starp normatīvā regulējuma pieņemšanu un tā spēkā stāšanos 2025. gada 1. janvārī B2G sektorā bija tikai divi mēneši, kas liedza pilnvērtīgu sagatavošanos.

Otrkārt, Digitālās ekonomikas un sabiedrības indeksa (DESI) dati liecina, ka 2024. gadā 51,8% Latvijas mazo un vidējo uzņēmumu nav pat digitālās intensitātes pamatlīmeņa. Tikai 17,2% izmanto e-rēķinus, savukārt 44,1% iedzīvotāju vecumā no 25 līdz 54 gadiem trūkst digitālo pamatprasmju.

Treškārt, daudzi uzņēmumi joprojām izmanto MS Excel formātu rēķinu sagatavošanai un tiem nav specializētu grāmatvedības programmatūru. Tas nozīmē, ka e-rēķinu ieviešanai nepieciešams gan laiks,

gan resursi, gan apmācība.

Tehniskās un juridiskās grūtības

Esošā e-rēķina forma portālā Latvija.gov.lv šobrīd nodrošina tikai komercrēķina tipu (380), citus e-rēķinu veidus, piemēram, kredītrēķinus, avansa rēķinus u.c., nav iespējams izveidot. Nav paredzēta iespēja iekļaut tādu svarīgu informāciju kā struktūrvienības kods un preču artikuli, kas ir būtiski grāmatvedībā.

Ir nepieciešamas vienotas vadlīnijas, lai e-rēķinu datu aizpildīšana visā Latvijā būtu saskaņota. Pašlaik atšķirīgā pieeja dažādu informācijas lauku aizpildīšanā (piemēram, pakalpojuma adrese, struktūrvienība) rada interpretācijas problēmas.

Validācija ir īpaši svarīgs aspekts, jo nav valsts nodrošināta e-rēķinu validācijas sistēmas, kas pārbaudītu gan strukturālo, gan saturisko atbilstību. Nav arī valsts nodrošinātas XML datnes priekšskatījuma funkcionalitātes. Tas viss apgrūtina dokumentu apstrādi un kavē e-rēķinu ieviešanas gaitu.

Pārcelšanas ierosinājuma saturs

VARAM rosina Finanšu ministrijai sagatavot normatīvā regulējuma grozījumus, kas paredzētu:

- obligātas B2B e-rēķinu aprites uzsākšanu no 2027. gada 1. janvāra;
- pārejas periodu no 2026. gada 30. marta, kurā uzņēmumi e-rēķinus varētu lietot brīvprātīgi.

Papildus tiek plānotas turpmāk minētās aktivitātes (atbildīgie: VID un VDAA):

- vadlīniju izstrāde par e-rēķinu sagatavošanu (līdz 2025. gada 31. decembrim);
- informatīvā kampaņa un izglītošana (līdz 2026. gada 31. decembrim);
- e-adreses uzlabošana un iespēja to izmantot starp privātiem uzņēmumiem (līdz 2026. gada 30. martam);
- automatizēta datu nosūtīšana VID un sistēmas infrastruktūras uzlabošana.

Secinājums

E-rēķinu ieviešana ir stratēģiski pareizs solis, taču tās realizācijai nepieciešams būtiski laika un materiālie resursi. Pieņemot lēmumu par obligātas e-rēķinu lietošanas sākuma datuma pārcelšanu uz 2027. gadu, valsts institūcijas faktiski atzīst, ka līdz šim nav sasniegts vajadzīgais digitālais gatavības līmenis.

Vienlaikus tas ir iespēju logs: uzņēmumiem, grāmatvežiem un IT nodrošinātājiem ir brīvprātīgi jāuzsāk gatavošanās jau tagad, izmantojot pieejamos digitālos rīkus un testēšanas iespējas. Tikai savlaicīga iesaiste un adaptācija nodrošinās, ka 2027. gada 1. janvārī e-rēķinu aprīte Latvijā darbosies efektīvi un vienoti.

Aicinājums iesaistīties

PricewaterhouseCoopers aicina visus nozares pārstāvjus - uzņēmējus, grāmatvežus, finanšu vadītājus un IT risinājumu izstrādātājus - iesaistīties sabiedriskajā apspriešanā par informatīvā ziņojuma saturu, iesniedzot savu redzējumu, ieteikumus un precizējumus tiesību aktu projektu mājas lapā. Īpaši gaidīti komentāri no tiem uzņēmumiem, kuri jau ir uzsākuši e-rēķinu ieviešanu praksē.

Sabiedrības viedoklis ir būtisks, lai kopīgi veidotu funkcionālu un uz attīstību vērstu digitālo vidi Latvijā.